

A bíráló bizottság értékelése

Szirák Péter MTA doktori értekezésként benyújtott, „Örkény István – Pályakép” című könyve eleget tesz az akadémiai doktori értekezéseket illető kívánalmaknak. Színvonalas tudományos írásmű, mely elsőként vállalkozik egy politikailag ellentmondásos pályakép áttekintésére úgy, hogy egyben a pálya nemzetközileg is kiemelkedő alkotásainak esztétikailag példás elemzésére vállalkozik. A disszertáció egyben szélesebb körben is használható szerzőmonográfia, úgy tesz tehát eleget a szakszerűségnek, hogy közben érdekes és közérthető, így mintául szolgálhat ahhoz, hogy a kortárs irodalomtudományos elméletek fényében hogyan lehetséges egy írói pályakép elkészítése.

Szirák Péter könyve az Örkény életmű eddigi legátfogóbb feldolgozása: életrajzi és pályáívet egyesítő munka. Az értekezés belső rendszerét a pálya alakulásának és a művek megjelenésének időrendje szabja meg, a hangsúlyt pedig az egyes kötetek, elbeszélő és drámai művek részletes kommentálására helyezi. A két célkitűzés végeredménye egy áttekinthető, minden nagyobb mű értelmezését, és a legtöbb kisebb írásmű tüzetes tartalmi elemzését magába foglaló értekezés.

Korrekt biográfiát és – a társdiszciplína eredményeit figyelembe véve – történeti tablót ad, melyben számos megvilágító erejű mozzanat van, így például a pályakezdés éveinek bemutatása, valamint a kommunista belharcok során formálódó írói mentalitás elemzése.

Az irodalomtörténeti kontextus megrajzolása és a műelemzések viszonyában az utóbbi a nyomatékosabb. Lényeges hozadéka Szirák kutatásának, hogy az elemzések olyan jelentéstani nyitottságot és rétegzettséget tárnak fel a szövegekben, amely meggyőző tudományos magyarázatul szolgálhat az Örkény-művek időtálló érvényéhez.

Valamivel kevesebb tér nyílik az eszmetörténeti és a világirodalmi összefüggések árnyalásának. Egyes műfaj történeti részkérdések és esztétikai minőségek viszonylatában értékes lenne némivel több közép- vagy kelet-európai kitekintés. A Franz Kafka művészetével való szorosabb összehasonlítást például indokoltta tette volna, hogy a mélyrétegben olyan diszkurzív és retorikai minták rejlenek, amelyek a két elbeszélőt rokonítják egymással.

Szirák Péter „Örkény István – Pályakép” című munkája a 20. századi magyar irodalomtörténeti kutatások jelentős eredménye. Az életmű eddigi legteljesebb feldolgozása higgadt, kiegyensúlyozott hangvételével alkalmasnak bizonyul érdemi párbeszéd kezdeményezésére a korszak lezáratlan történeti és szellemi kérdéseivel.

A bíráló bizottság javasolja az MTA doktora cím odaítélését Szirák Péter részére.